

Yashil

IQTISODIYOT TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 5

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'ssatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 376 sahifa.

E'lom qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbanov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lif, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lif, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Xudoqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori

Abduraxanova Guinora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Uteyev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokururasi boshqarma boshlig'i o'rinosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokururasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi,
O'zR Bosh prokururasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillari.....	10
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon G'aybullo o'g'li	
Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari	16
Akbarov Bekmurod Miryakubovich	
Qoraqlapog'iston Respublikasi ellikqal'a tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi.....	22
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	
Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy.....	28
Tulagan Tukhtalariev, G'aniev Muhammadjon Xalilovich	
Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish.....	31
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi	
O'zbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida	34
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li	
Oliy ta'larning raqobatbardoshligini ta'minlashda ta'lum sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (O'zbekiston misolida).....	40
Egamov Sevinchbek Maxsud o'g'li	
Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export	46
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiloy Mamasoliyevna	
O'zbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari	49
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yo'llari	54
Ibdullahayeva Malohat Sirojiddin qizi	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi.....	57
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari.....	61
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdig'ani qizi	
Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari	68
Uralov Olimjon Muhammadjonovich	
Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi ko'rsatkichlari dinamikasini tahlil	72
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar	77
A. I. Raxmatov	
Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана.....	83
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili	88
Kuziyeva Nargiza Ramazanova, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili.....	94
R. I. Pardayev	
Katta hajmga ega bo'lgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni ta'siri.....	101
Raxmanova Xuriniso Egamovna	
Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati	104
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna	
Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash	110
Nilufar Sharipova	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati	114
Karimov Shamsiddin Akram o'g'li	

Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari..... Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi	122
Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari..... Davronbek Sharibjonovich Raximov	127
Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili..... Aminov Farrux Farxadovich	133
Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari..... G. J. Jumayeva	138
Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari.... Mirsodiqov Abdulla Tursunallyevich	141
Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini boshqarishdagi muammolar .. Nematova Shaxlo Egamberdiyevna	146
Aholi daromodlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari..... Xakimov Zohid Norbo'tayevich	149
Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish..... Zoirov O'lmas Erkin o'g'li	158
Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash .. Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna	164
Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана..... Иноятыова Камола Фуркатовна	168
Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni .. X. X. Ikramov	172
Korporativ boshqaruvi tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari .. Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li	176
Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida)..... Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov	182
Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli Rabimqulov Sherzod Murtozayevich	189
Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari..... Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich	193
Davlat sherikchilik asosida maktab va maktabgacha ta'lif moliyashtirishligini o'ziga xos xususiyatligi..... Boltaboev Murodbek Aybekovich	198
Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish davr talabi..... X. I. Boyev	203
Banklarda chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi..... Axmedova Dilrabo Kurbondurdji qizi	207
Rasmiy ish bilan bandlik – aholining munosib turmush darajasini ta'minlash demak..... Farhod Bagibekovich Xalimbetov	216
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uchun qo'llaniladigan soliq imtiyozlarining amaldagi holati va tahlili..... Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	220
Автомобильная промышленности развитых стран: становление, развитие, пути совершенствования..... Назарова Раъно Рустамовна, Абдухамирова Мафтуна Турсуналт кизи	227
Влияние цифровизации на внешнеэкономическую деятельность .. Шермаматова Иорда Ойбековна, Тиллаев Хуршиджон Сулаймон ўғли	232
ИИ в банковском бизнесе: ключ к конкурентной привлекательности .. Фаттахова Муниса Абдухамитовна	238
Меры по привлечению прямых иностранных инвестиций в национальные экономики..... Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	243

Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг Розоков Мухаммадазиз Мансурович	248
Factoring Operations in Banks Boykabilova Iroda, Davronova Dilnoza Damirovna	253
Moliyaviy sektordagi aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ strategiyasini shakllantirishda risklarni bartaraf etish Jaxongirov Rustam Jaxongirovich, Xo'jamurodov Asqarjon Jalolovich	257
O'zbekistonning jozibador investitsiya muhitini yaratishda huquqiy asoslarni yanada takomillashtirishning ilmiy va amaliy zaruriyati Oybek Elmuratov	264
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish Uzakova Umida Ruzievna	268
Tashkent Economy – Locomotive of the Country's Economy Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamadovich	274
O'zbekiston Respublikasida ishbilarmonlik turizmning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	278
Mintaqalar iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda investitsiyalardan samarali foydalanish mezonlari va ularni hisoblash usullari Norqobilov Nusrat Norsaitovich	284
Marketing strategiyasi: raqobatchilik sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritishning rivojlantirilishi Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilara Yusubayevna	288
Mahalliy budgetlar mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashning eng asosiy istiqbolli yo'nalishi S. Y. Ismoilova	295
Atrof-muhitga zararsiz, tabiiy tarkibli korroziya ingibitorlari turlarini tahlil qilish Qurbanova Firuza Solexovna	300
Oliy ta'lim muassasalarida xarajatlar smetalari ijrosi hisobini yuritish tartibi AbdulAziz Norqo'chqorov Ziyadullayevich	306
Tijorat banklarining investitsion faoliyati samaradorligi va uni rivojlantirish yo'llari Olimova Nodira Xamrakulovna	312
Baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	324
Qurilish-pudrat tashkilotlarida auditorlik tekshiruvida faoliyat uzuksizligini baholash Tulovov Erkinjon To'lqin o'g'li	331
Основные направления развития инвестиционной деятельности предприятий Махкамова Надира Сайдмуратовна	335
Milliy statistika axborot tizimlarining funksional jihatlari va o'ziga xos xususiyatlarining tahlili Otajonova Gulhayo Maqsud qizi	340
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini boshqarish axborot tizimini modellashtirish Xudoyorov Laziz Niyozevich, Ergashova Nargiza Boboxonovna	345
Mamlakatimzda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullari Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	351
Iqtisodiy rivojlanish sharoitida investitsiya loyihalarini jalb qilingan mablag'lar orqali moliyalashtirishning zarurligi Amonova Dilafroz O'tkurovna	357
To'lov tashkilotlarini tashkil etishda xatarlarni boshqarish Axmmedov Miraziz Alisherovich	362
Korxonada inson kapitalini rivojlantirish tizimi va konsepsiyasini takomillashtirish imkoniyatlari Hamrokulov M. O.	367

MAMLAKATIMZDA AKSIZ TO'LANADIGAN TOVARLARNI SOLIQQA TORTISH USULLARI

Alimardonov Muxammadi Ibragimovich

I.f.d., ISFT Instituti professori

Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich

PhD, ISFT Instituti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullari hamda uni rivojlanish orqali milliy iqtisodiyotimizda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish jadallashtirish yo'llari yuzasidan fikr-muhohazalar bayon etilgan. Xususan, aksiz solig'ining stavkalari mutlaq summada (qat'iy) belgilangan aksiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq solinadigan baza aksiz to'lanadigan tovarlarning naturada ifodalangan hajmi asosida aniqlanadi. Shuningdek, mamlakatimizda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish yo'llarini rivojlantirish istiqbollaridagi mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish bo'yicha muallif yondashuvlari va takliflari keltirilgan.

Kalit so'zlar: soliq turlari, soliq ma'muriyatichiliqi, samarasizlik, muvofiqlik, daromadlarni optimallashtirish, tartibga solish natijalari, soliqlar va soliqqa tortish, egri soliqlar, aksiz solig'i, aksizosti mahsulotlar, aksizosti tovarlarni soliqqa tortish amaliyoti.

Abstract: This article describes the methods of taxation of excisable goods in our country, as well as ways to accelerate the taxation of excisable goods in our national economy due to its development. In particular, excise tax rates are determined based on the volume of excisable goods expressed in kind, the tax base for excisable goods, which is fixed in absolute amount (strictly). Also in our country, the existing problems in the prospects for the development of methods of taxation of excisable goods, as well as author's approaches and proposals for their elimination are presented.

Key words: types of taxes, tax administration, inefficiency, compliance, income optimization, regulatory results, taxes and taxation, crooked taxes, excise taxes, excisable goods, the practice of taxation of excisable goods.

Аннотация: В данной статье описываются методы налогообложения подакцизных товаров в нашей стране, а также способы ускорения налогообложения подакцизных товаров в нашей национальной экономике за счет ее развития. В частности, ставки акцизов определяются исходя из выраженного в натуральном выражении объема подакцизных товаров, налоговой базы по подакцизным товарам, которая фиксируется в абсолютной сумме (строго). Также в нашей стране представлены существующие проблемы в перспективах развития способов налогообложения подакцизных товаров, а также авторские подходы и предложения по их устранению.

Ключевые слова: виды налогов, налоговое администрирование, неэффективность, соблюдение требований, оптимизация доходов, результаты регулирования, налоги и налогообложение, кривые налоги, акцизы, подакцизные товары, практика налогообложения подакцизных товаров.

KIRISH

Davlatimiz rahbari Sh. Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek, soliq yukini kamaytirish, biznes yuritish uchun yanada qulay sharoitlar yaratish "yashirin" iqtisodiyotga barham berishning yagona yo'llidir. Shuning uchun bu borada ta'sirchan choralarini nazarda tutadigan alohida dastur ishlab chiqishimiz zarur. Bundan tashqari, o'zimizda ishlab chiqarilgan va import qilinayotgan yuqori likvidli mahsulotlar markirovkasini joriy etish bo'yicha jadal ish olib borish talab etiladi. Yangi tahrirdagi Soliq kodeksida mamlakat taraqqiyotining tayanchi bo'lgan insofli, halol soliq to'lovchilarni rag'batlantirish, yashirin faoliyat yuritadiganlarni esa jazolash ko'zda utilishi shart^[1].

Aksiz solig'i mahsulot va xizmatlar tannarxiga kiritilganligi sababli, oxirgi foydalanuvchi uni to'laydi va sotuvchi ushbu soliqni davlatga o'tkazadi. Aksiz solig'i-bu mahsulot yoki xizmatning umumiyligi kiritilgan maxsus bilvosita soliqdir. Bu mahsulot qiymatida yashiringan mukofot: u talabni tartibga solish uchun ishlatalidi. Aksiz to'lanadigan buyumlar ro'yxatiga odatda ishlab chiqarish xarakatlari past bo'lgan yuqori daromadli tovarlar kiradi. Aynan shunday tovarlar davlat budgetini sezilarli darajada to'ldirishga yordam beradi.

Bu ko'pincha yuqori marjaga ega bo'lgan mahsulotlar (narx va narx o'rtaqidagi farq). Davlat muntazam ravishda bunday tovarlar ro'yxatini o'zgartiradi, to'ldiradi va kamaytiradi. Bugungi kunga kelib, aksiz solig'ining budget uchun ahamiyati milliy budget tizimlarining rivojlanishining ko'p asrlik tarixi bilan isbotlangan. Har qanday davlat uchun aksiz to'lovlari budget daromadlarini oshirishning jozibador vositasidir. Soliq siyosatining fiskal va tartibga soluvchi vositasi sifatida aksiz solig'ini qo'llash amaliyoti mukammal emas. Aksiz solig'i davlatning jamiyatda sodir bo'layotgan iqtisodiy jarayonlarga ta'sirining kam sonli vositalaridan birdir, aksiz solig'i sohasida soliqqa tortishni takomillashtirish iqtisodiy vaziyatni yaxshilash va budgetni to'ldirishning muhim shartlaridan biri bo'lishi mumkin.

Qadim zamonlardan to hozirgi kungacha aksiz solig'ining keng qo'llanilishining asosiy sababi ularning fiskal foydalari, shuningdek ularni olishning yuqori tezligi bilan bog'liqligi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Jahon iqtisodiyotida aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullarini rivojlantirish yuzasidan mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilgan hamda tadqiq etilgan. Xususan, xorijlik iqtisodchi olim N.A.Negiporchuk, T.K.Podgornayalarning qarashlaricha aksiz solig'ining individual tovarlarni ishlab chiqarish rentabelligiga ta'siri ishlab chiqaruvchilarining alkogol, tamaki ishlab chiqarish va mineral xom ashyo qazib olish kabi biznes sohalariga kirishga qiziqishini pasaytiradi. Ushbu ishlab chiqarishlar arzon narxlar va tayyor mahsulotlarning yuqori bozor narxlari tufayli obyektiv ravishda yuqori rentabellikka ega. Aksiz solig'i, bir tomonidan, ortiqcha foydaning bir qismini budgetga olib qo'yadi va boshqa tomonidan, ushbu ishlab chiqarish sohalarida iqtisodiyot "pasayishining" oldini oladi [2].

Ye. N. Golikning fikricha "ushbu soliqning iqtisodiy mohiyati shundan iboratki, aksiz solig'i turli mammalatlarning fiskal siyosatida muhim rol o'yaydi. Bu, birinchi navbatda, yuqori rentabellikka ega bo'lgan tovarlarga aksiz solig'ini belgilash orqali davlat tovarlarni sotishdan ortiqcha foydaning bir qismini budgetga olishi bilan bog'liq" [3].

A. Z. Dadashev esa "amalda, aksiz solig'i mahsulot guruhlari ichida tabaqalashtirilgan aksiz stavkalarini belgilash, shuningdek, belgilangan aksiz stavkalarini qo'llash orqali amalga oshiriladi. Past navli tovarlarga nisbatan yuqori aksiz solig'i solish orqali davlat ishlab chiqaruvchini yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqarishga o'tishga undaydi" deya ta'kidlaydi [4].

N.A.Negiporchuk, T.K.Podgornayalarning qarashlaricha aksiz solig'ining individual tovarlarni ishlab chiqarish rentabelligiga ta'siri ishlab chiqaruvchilarining alkogol, tamaki ishlab chiqarish va mineral xom ashyo qazib olish kabi biznes sohalariga kirishga qiziqishini pasaytiradi. Ushbu ishlab chiqarishlar arzon narxlar va tayyor mahsulotlarning yuqori bozor narxlari tufayli obyektiv ravishda yuqori rentabellikka ega. Aksiz solig'i, bir tomonidan, ortiqcha foydaning bir qismini budgetga olib qo'yadi va boshqa tomonidan, ushbu ishlab chiqarish sohalarida iqtisodiyot "pasayishining" oldini oladi [5].

A.V.Vahobov, A.Jo'rayevlar soliq nazoratiga to'xtalib, - "soliqqa oid qonunbuzilishlarning oldini olish va ularga barham berish amaldagi tadbirlarni va usullarni doimiy ravishda takomillashtirib borishni taqazo qiladi. Soliqqa oid jinoyatlarning o'sishi davlatning moliyaviy resurslariga bo'lgan ehtiyojlarini qondirishga salbiy ta'sir ko'rsatadi va buningoqibatida davlat soliqsiz tushumlarni qidirishga majbur bo'ladi. Bu esa, o'z navbatida davlatning ichki va tashqi qarzlarining o'sishiga olib keladi" [6] deb fikr bildirishgan.

Q.A.Yahyoyevning fikricha, "iqtisodiy mohiyatiga qarab soliqlar egri va to'g'ri coliqlapga yoki bevosita va bilvositaga bo'linadi. To'g'ri soliqlarni to'g'ridan to'g'ri soliq, to'lovchilarining o'zi to'laydi, ya'ni soliqni xuquqiy to'lovchisi ham, xaqiqiy to'lovchisi ham bitta shaxs bo'ladi. To'g'ri soliq yukini boshqalarga ortish holati bu yerda bo'lmaydi. Busoliqlarga hamma daromaddan to'lanadigan va barcha mulk soliqlari kiradi. Egri soliqlarni xuquqiy to'lovchilari mahsulot (ish, xizmatni) yuklab yuboruvchilaridir (xizmat ko'rsatuvchilaridir). Lekin soliq og'irligini xaqiqatdan ham budgetga to'lovchilari tovar (ish, xizmat)ni iste'mol qiluvchilaridir, ya'ni xaqiqiy soliq to'lovchilar bu yerda yashiringan" - deb ta'rif bergan [7].

Yuqoridaagi fikrlarga aoslangan holda mamlakatimizda soliqqa tortish amaliyotini isloh qilish va aksizlarning samarali modeldarini yaratishni qamrab oluvchi bir qator konseptual qoidalarda kamchilliklar bo'lib, uni ilmiy tushunishni, shuningdek, soliq solinadigan bazani shakllantirish muammosiga oydinlik kiritishni talab qiladi. Shunga asoslangan holda aksiz soliqlarini hisoblash, ularni budgetga undirish hamda nazorat qilishning soliq tartibini ishlab chiqish amaliyot ehtiyojlaridan sezilarli darajada orqada qolmoqda.

Umuman olganda, aksiz – bu tovarning narxiga kiritiladigan bilvosita soliqlarning bir turidir. Aksiz solig'i – O'zbekistonda ishlab chiqariladigan aksizosti tovarlarga, xizmatlarga va import qilinadigan tovarlarga qo'llaniladi.

Mamlakat budgetining muhim daromad manbalaridan biri aksiz solig'i sanaladi. Soliq tizimi rivojlanish bosqichini boshdan kechirayotgan barcha davlatlar singari, mamlakatimizda ham aksiz solig'i orqali daromadlarni tez va oson yig'ish imkoniyatlari yuzaga kelmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolani tayyorlashda me'yoriy-huquqiy xujjatlar, foydalanilgan adabiyotlar va internet ma'lumotlari rasmiyligi, undagi iqtisodchi olimlarning mavzuga oid ilmiy-nazariy qarashlarining qiyosiy va tanqidiy tahlil qilingan. Mavzuni o'rganish davomida umumiqtisodiy usullar bilan bir qatorda tizimli tahlil, umumlashtirish, abstrakt-mantiqiy fikrlash, statistik usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Aksiz solig'iga tortiladigan tovarlar iste'molini cheklash (asosan ijtimoiy zararli tovarlar) orqali muayyan bozor doirasida talab va taklifni tartibga soladiyu Davlatning milliy bozorini himoya qilish vazifasi aksiz solig'i orqali ta'minlanadi. Bunda yuqori soliq stavkalaridan foydalaniladi. Aksiz solig'i monopol mavqedagi tovar ishlab chiqaruvchi yoki aniq mahsulot turini progressiv soliqqa tortish vazifasini o'taydi. Aksiz solig'i aholini boy badavlat qatlamlari daromadlarini qayta soliqqa tortish usuli bo'lib hisoblanadi.

Aksiz solig'i maqsadli bo'limgan va tartibga solinadigan soliqdir. Aksiz solig'i-bu ayrim turdag'i mahsulotlarni ishlab chiqaruvchilarga solinadigan soliq to'lovlari. Shu bilan birga, davlat ushbu to'lovnii tovarlar narxini hisoblashga qo'shishga imkon beradi. Boshqacha qilib aytganda, bu xaridor to'laydigan narxning bir qismidir.

Mahsulot soliqqa tortiladigan ko'rsatkich – bu maxsus aksiz markasi. Uni olish uchun ma'lum qoidalar mavjud – barchasi mahsulot ishlab chiqarilgan mamlakatga va uning turiga bog'liq.

Soliq yukini izchillik bilan kamaytirish, soliq solish tizimini va bojxona tartib-taomillarini soddalashtirish, shuningdek soliq va bojxona ma'muriyatichilagini takomillashtirish iqtisodiyotni jadal rivojlantirish hamda mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligini yaxshilashning eng muhim shartlari hisoblanadi.

Alkogollari mahsulotlarga aksiz solig'i 1-iyuldan 5 foizga oshiriladi. Import qilingan aroq, konyak va boshqa spirli ichimliklarga aksiz solig'i JST talablari doirasida stavkalar o'rtaisdagi farqni kamaytirish uchun 5 foizga kamaytiriladi.

1-jadval: Alkogol mahsulotlariga nisbatan soliq stavkalari¹

№	Alkogol mahsulotlari turlari	Soliq stavkalari (1 litr uchun)		
		Import qilinganda	Ishlab chiqariladigan	
			2024-yil 1-yanvardan	2024-yil 1-iyuldan
1.	Oziq-ovqat xom ashyosidan rektifikatsiyalangan etil spirti, rektifikatsiyalangan va efiroaldegidil fraksiyadan texnik etil spirti va etil spirtining boshlang'ich fraksiyasi	70%	14 900 so'm	
2.	Aroq, konyak va boshqa alkogol mahsulotlari (aksiz to'lanadigan tovar tarkibidagi suvsiz etil spirtining 1 litri uchun)	101 500 so'm	38 000 so'm	40 000 so'm
3.	Vino: tabiiy ravishda achitilgan tabiiy vinolar (etil spirti qo'shilgan holda) boshqa vinolar, shu jumladan vermut	28 500 so'm 40 600 so'm	1 so'm 2 200 so'm	
4.	Pivo	50%, biroq 12 200 so'mdan kam bo'limgan	1 550 so'm	1 628 so'm

2024-yil 1-apreldan zararli gazlari yuqori bo'lgan benzinga aksiz solig'i stavkasi 12 foizga indekslanadi (1 litr Ai-80 benzini 1 foizga yoki 88 so'mga, metan 3 foizga yoki 84 so'm), shu bilan birga oktan miqdori 91 va undan yuqori bo'lgan benzinga aksiz solig'i stavkalari o'zgartirilmadi.

Shuningdek, 1-apreldan ortiqcha iste'mol qilish natijasida kasalliklar, jumladan, qandli diabet kabi kasalliklarning ko'payishini hisobga olgan holda, tarkibida shakar bo'lgan gazlangan ichimliklar uchun 1 litr uchun 500 so'm miqdorida aksiz solig'iни joriy etish taklif qilinmoqda. Bunday soliq 50 dan ortiq mamlakatlarda (Fransiya, Vengriya, Buyuk Britaniya va boshqalarda) mavjud. Aksiz solig'idan tushgan mablag'lar Tibbiyotni rivojlantirish jamg'armasiga yo'naltiriladi.

2024-yil 1-iyuldan boshlab bitta avtomobil shinasi og'irligidan (har bir kg) kelib chiqqan holda bazaviy hisoblash miqdorining 0,3 foizi (990 so'm) miqdorida utilizatsiya to'lovinci joriy etish rejalaشتirilmoqda. Yengil avto-

¹ O'zbekiston Respublikasining 28.12.2023-yildagi "Soliq va budget siyosatining 2024-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan o'zbekiston respublikasining ayrim qonun hujjalariiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-891-son Qonuni.

mobil shinalari og'irligidan kelib chiqqan holda (R13 dan R20 gacha) to'lov 6200 so'mdan 16 200 so'mgacha, yuk avtomobili uchun (R16 dan R18 gacha) 11 300 so'mdan 58 800 so'mgacha bo'ladi. Qayta ishlashdan tushgan mablag'lar "Yashil Makon" dasturi va atrof-muhitni muhofaza qilish loyihamalarini moliyalashtirishga yo'naltirishi rejalashtirilgan.

Shuningdek, og'irligi 10 tonnadan ortiq bo'lgan yuk avtomobili uchun respublika va mahalliy ahamiyatga molik avtomobil yo'llariga yuk avtomashinalaridan yetkazilgan zararni hisobga olgan holda BHMning besh baravari miqdorida (1,65 million so'm) yo'l solig'i undiriladi. Mablag'lar avtomobil yo'llarini rivojlantirish maqsadli jamg'armasiga yo'naltiriladi. Alkogol va tamaki mahsulotlariga aksiz solig'i stavkalari 12 foizga oshiriladi. Masalan, 0,5 litrli shisha aroq 448 so'mga, bir quti sigaret 601 so'mga qimmatlashadi.

Keyingi yillarda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan rivojlantirish, tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash hamda ular uchun teng raqobat sharoitlarini yaratish maqsadida jadal islohotlar amalga oshirilmoqda, soliq yukini pasaytirish, shuningdek soliq va bojxona ma'muriyatichilagini yanada takomillashtirish bo'yicha keng ko'lami choralar ko'rilmoxda.

Xususan, O'zbekiston Iqtisodiyot va Moliya vazirligi o'zining budgetnomasida 2024–2026-yillarga mo'ljalangan soliq va bojxona siyosatining asosiy yo'nalishlariga ko'ra 2024-yil uchun daromad solig'i (15 foiz, ayrim toifalar uchun 20 foiz), jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i (12 foiz), ijtimoiy soliq (budget tashkilotlari 25 foiz, boshqalar 12 foiz), aylanmadan olinadigan soliq (4 foiz), shuningdek, avtomobilarning mamlakat bo'ylab tranziti uchun yig'imlar va spirtli ichimliklarni sotish huquqi uchun yig'imlar bo'yicha stavkalar saqlanib qoldi. Bundan tashqari, QQS (12 foiz), mobil aloqa xizmatlari uchun aksiz solig'i (10 foiz), qishloq xo'jaligi yerlari uchun yer solig'i (0,95 foiz) va yuridik shaxslar uchun mol-mulk solig'i (1,5 foiz) stavkalar o'zgarmaydi [6].

Shuningdek, sog'lom turmush tarzi va atrof-muhitni muhofaza qilishni targ'ib qilish doirasida 2024-yil 1-yanvardan boshlab alkogolli ichimliklarga aksiz solig'i stavkasini ikki baravar - bir litri uchun 7400 so'mdan 14900 so'mgacha oshirish belgilandi.

2-jadval: Alkogol mahsulotlariga nisbatan soliq stavkalarini²

№	Tamaki mahsulotlari turlari	Soliq stavkalarini	
		Import qilinganda	Ishlab chiqariladigan
1.	Filtrli, filtrsiz sigareta, papiros, sigarillar (sigaritlar), bidi, kretek	325 000 so'm/1 000 dona + 10 doiz	250 700 so'm/1 000 dona + 10 foiz
2.	Sigara	6 400 so'm/1 дона	
3.	Chilim uchun tamaki	382 000 so'm/kg*	
4.	Chekiladigan, o'rama tamaki	382 000 so'm/kg	
5.	Chaynaladigan, hidlanadigan va shimaladigan tamaki	382 000 so'm/kg	
6.	Qizdiriladigan tamaki tayoqchasi, qizdiriladigan tamakili kapsula va tarkibida tamaki bo'lgan o'xshash tamoyil bilan foydalaniladigan boshqa mahsulotlar	382 000 so'm/kg	
7.	Nikotinli tamakisz snyus	154 000 so'm/kr	
8.	Tarkibida nikotin mavjud bo'lgan suyuqlik (kartrijlarda, rezervuarlarda va elektron sigaretlarda foydalanish uchun boshqa konteynerlarda)**	m/ml	

2023-yil 1-yanvardan boshlab qishloq xo'jaligi yerlarini sug'orish va baliq yetishtirish uchun foydalaniladigan suv hajmiga soliq stavkasi suv hisoblagichlari bo'lmagan holda har kub metr uchun 80 so'm miqdorida belgilanadi, agar hisoblagichlar mavjud bo'lsa, 0,7 ga pasaytirish koeffitsiyenti qo'llanilishi mumkin. stavka. Sanoat korxonalari, elektr stansiyalari, kommunal xizmatlar uchun, shuningdek, avtomobilarni yuvish, salqin va alkogolli ichimliklarni ishlab chiqarish uchun foydalaniladigan suv narxi 12 foizga, boshqa korxonalar va yakka tartibdagi tadbirdorlar uchun esa 30 foizga oshadi.

Umuman olganda, mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan jadal rivojlantirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash hamda buning teng raqobat sharoitlarini yaratish maqsadida soliq yukini pasaytirish va soliq to'g'risidagi qonunchilikni yanada takomillashtirish bo'yicha choralar ko'rilmoxda. Shuningdek, aksiz to'lanadigan tovarlarni realizatsiya qilishda soliq solinadigan bazaga aksiz solig'inining summasi ham kiritiladi. Bunda, benzin, dizel

2 O'zbekiston Respublikasining 28.12.2023-yildagi "Soliq va budget siyosatining 2024-yilga mo'ljalangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan o'zbekiston respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-891-son Qonuni.

yоqilg'isi va gaz realizatsiya qilinganda soliq solinadigan baza ularni realizatsiya qilish qiymati asosida, unga qo'shilgan qiymat solig'i hamda benzin, dizel yоqilg'isi va gazni yakuniy iste'molchiga realizatsiya qilish chog'ida to'lanadigan aksiz solig'i kiritilmagan holda aniqlanadi.

1-rasm: O'zbekiston Respublikasida aksizga tortiladigan ishlab chiqariladigan tovarlar va xizmatlar

Tovarlar import qilinganda soliq solinadigan baza tovarlarning bojxona qiymati asosida unga tovarlarni import qilishda to'lanishi lozim bo'lgan aksiz solig'i va bojxona bojlarining summalarini qo'shgan holda aniqlanadi. Qo'shilgan qiymat solig'inи hisoblab chiqarish va to'lashning soddalashtirilgan tartibi aksizosti tovarlar ishlab chiqaruvchi va yer qa'ridan foydalanuvchi korxonalarqa nisbatan tatbiq etilmaydi.

Aksiz to'lanadigan tovarlarning ayrim turlari bo'yicha aksiz to'lanadigan tovarlar ishlab chiqaruvchi bo'limgan shaxs O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qaroriga binoan aksiz solig'ini to'lovchi etib belgili-nishi mumkin.

Aksiz to'lanadigan tovarlarni ishtirokchiga u yuridik shaxs tarkibidan chiqqan taqdirda yoxud yuridik shaxsda ishtirok etish ulushi kamayganda, yuridik shaxs tomonidan ishtirokchidan ushbu yuridik shaxsda ishtirok etish ulushi (ulushning bir qismi) qaytarib sotib olinganda ishtirokchiga berishdir. Tabiiy spitr qo'shilmagan vinoni qaytarib olishi mumkin.

O'zbekiston hududida ishlab chiqarilgan (yoki) O'zbekistonning bojxona hududiga import qilinadigan aksiz tovarlarning buzilishi, yo'qotilishi, bundan favqulodda vaziyatlar natijasida yuzaga kelgan hollar mustasno. Aybdor tomonidan tovarning qiymati sug'urta orgali to'langan yoki uning o'rni qoplangan taqdirda, aksiz solig'i sug'urta orgali to'lash (o'rni ni qoplash) ulushida to'lanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Zamonaviy global iqtisodiyot munosabatlariiga o'tish davrida soliq munosabatlarini takomillashtirish o'ta muhim va murakkab muammolardan biri bo'lib, soliqqa tortish tizimining eng optimal variantini topish ustida uzlusiz izlanishlar olib borilmoqda. Shu sababli, mamlakatimiz rivojlanishining muhim ustuvor yo'nalishi sifatida soliq siyosatini yanada erkinlashtirish yo'nalishlarining belgilanishi, jumladan, xo'jalik yurituvchi subyektlar zimmasidagi soliq yukini kamaytirish, xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi uchun qulay soliq muhitini yaratish ushbu sohada erishiladigan yutuqlar garovidir.

Soliq yukini kamaytirishga qaratilgan respublikamizda yuritilayotgan soliq siyosati iqtisodiyotdagি tarkibiy o'zgarishlarga, xo'jalik uurituvchi subyektlarning ishbilarmonlik faolligi va moliyaviy barqarorligini yuksaltirishga xizmat qilmoqda.

Mamlakat budgetining muhim daromad manbalaridan biri sanaladi. Soliq tizimi rivojlanish bosqichini boshdan kechirayotgan barcha davlatlar singari, mamlakatimizda ham aksiz solig'i orqali daromadlarni tez va oson yig'ish imkoniyatlari yuzaga keladi.

Aksiz solig'iga tortiladigan tovarlar iste'molini cheklash (asosan ijtimoiy zararli tovarlar) orqali muayyan bozor doirasida talab va taklifi tartibga soladi.

Davlatning milliy bozorini himoya qilish vazifasi aksiz solig'i orqali ta'minlanadi. Bunda yuqori soliq stavka-laridan foydalaniladi. Aksiz solig'i monopol mavqedagi tovar ishlab chiqaruvchi yoki aniq mahsulot turini progressiv soliqqa tortish vazifasini o'taydi. Aksiz solig'i aholini boy badavlat qatlamlari daromadlarini qayta soliqqa tortish usuli bo'lib hisoblanadi.

Aksizlar ko'pgina holatlarda biron bir tovari ishlab chiqarish uchun ketgan xarajatga nisbatan unga bo'lgan talabning yuqoriligi va doimiyligi natijasida, uning sotilish narxi ancha yuqori bo'lganda paydo bo'ladi, masalan, aroq, tamaki, kofe, paxta yog'i va x.k. Agarda hukumat ushbu xususiyatlarini aksiz solig'i yordamida undirmasa, u holda aksiz tovarlarini ishlab chiqaruvchilar o'zлari bunga yarasha xizmat ko'rsatmagan holda yuqori daromadga ega bo'ladir.

Aksiz solig'i birinchilardan bo'lib jorie yetiladi, chunki ushbu soliqni joriy etish va uning to'lanishi ustidan nazoratni amalga oshirish nisbatan oson kechadi. Bunday ma'muriy afzalliklar soliq organlarining soliqni undirishda buxgalteriya kitoblariga tayanishlari o'rniga, balki ma'lum bir tovarlarning fizik hajmi ustidan nazorat qila olish imkoniyatlarga egaligidan kelib chiqadi. Tarixan, aksiz solig'i iste'molga emas, balki ishlab chiqarishga solinadigan soliq hisoblangan, ya'ni ishlab chiqarish joyining o'zida ishlab chiqaruvchilardan undirilgan. Aksiz solig'i mahsulot birligiga qat'iy belgilangan summalarda yoki tovar qiymatiga nisbatan foizlarda belgilanishi soliqning ma'muriy afzalligini yanada to'ldiradi.

Foydalilanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. – T: "O'zbekiston" NMIU, 2019. – B. 61.
2. Голик Е. Н. Экономическая природа акцизного налога и возможности ее реализации в практике отечественного налогообложения, 2014. – С. 12.
3. Дадашев А. З. Налоги и налогообложение в Российской Федерации: Учебное пособие. - М. : Вузовский учебник: ИНФРА – М, 2013. – 89с.
4. Негипорчук Н. А. Подгорная Т.К. Акцизы. / М.: Издательство – консультационная компания "СтатусКво 97", 2011. – 123 с.
5. Modigliani F., Miller M. The cost of capital, corporation finance and the theory of investment// American Economic Review, Vol. 48, 1958, pp. 261–297.
6. O'zbekiston Respublikasining 28.12.2023-yildagi "Soliq va budjet siyosatining 2024-yilga mo'ljallangan asosiyo yo'naliishlari qabul qilinganligi munosabati bilan o'zbekiston respublikasining ayrim qonun hujjalariiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'RQ-891-son Qonuni.

Yashil

IQTISODIYOT
va
TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

E-mail: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №5666955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.